

УДК 657.446:351.84

**ОБЛІК ТА УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ІЗ
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО
СТРАХУВАННЯ**

Аніщенко Г.Ю., к.е.н., Загребельна Н.І., к.е.н., доцент
Кафедра обліку і аудиту
Уманський національний університет садівництва

**УЧЕТ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАСЧЕТОВ ПО
ОБЩЕОБЯЗАТЕЛЬНОМУ ГОСУДАРСТВЕННОМУ СОЦИАЛЬНОМУ
СТРАХОВАНИЮ**

Анищенко Г.Ю., к.э.н., Загребельная Н.И., к.э.н., доцент
Кафедра учета и аудита
Уманский государственный университет садоводства

**ACCOUNTING AND IMPROVEMENT OF PAYMENTS FROM
COMPULSORY STATE SOCIAL INSURANCE**

Anishchenko H.Y., Ph.D., Zagrebelna N.I., PhD, associate professor
Department of accounting and auditing
Uman National University of Horticulture

У статті розглянуто основні шляхи поліпшення обліково-інформаційного забезпечення взаємовідносин в сфері розрахунків за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. На основі поглиблення аналітичного обліку запропоновано нову структуру бухгалтерського рахунку та звітності, які призначені для розрахунків з Пенсійним фондом України.

В статье рассмотрены основные пути улучшения учетно-информационного обеспечения взаимоотношений в сфере расчетов по общеобязательному государственному социальному страхованию. На основе большей детализации аналитического учета предложены новая структура бухгалтерского счета и отчетности, которые применяются для расчетов с Пенсионным фондом Украины.

The main ways of accounting – informational relationships provision in the sphere of compulsory state social insurance payments are considered in the article. Based on deeper analytic accountancy there are designed the new structure of accounts and reporting for making payments to the Pension Fund of Ukraine are proposed.

Ключові слова: соціальне страхування, єдиний соціальний внесок, Пенсійний фонд, солідарна система, види платежів, штрафні санкції, звітність.

Ключевые слова: *социальное страхование, единый социальный взнос, Пенсионный фонд, солидарная система, виды платежей, штрафные санкции, отчетность.*

Keywords: *social security, unified social contribution, Pension fund, joint system, types of fees, penal sanctions, reporting.*

Постановка проблеми. Кожному громадянину держави Конституцією України гарантовано право на соціальний захист. На сьогодні національний страховий ринок представлено обов'язковим та добровільним страхуванням, кожен з яких поділяється на різні види залежно від предмету цивільно-правових відносин, які виникають у системі захисту майнових та особистих інтересів між застрахованими особами та страховими організаціями. Особливе місце серед усіх видів страхування належить загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, яке є системою прав, обов'язків і гарантій, що передбачають надання захисту соціального характеру та включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків роботодавцями, громадянами, а також бюджетних та інших джерел [1]. У світлі реформування даної системи активно обговорюється питання подальшої реорганізації та удосконалення механізму справляння єдиного соціального внеску. Його введення ґрунтується на принципах обов'язковості сплати, законодавчого визначення розміру, умов і порядку нарахування й погашення, пропорційності у розподілі за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, прозорості та публічності діяльності органів, що здійснюють збір та ведуть облік єдиного внеску, а також забезпечують захист прав, законних інтересів застрахованих осіб, державного нагляду в даній сфері [2].

Реформування пенсійної системи та економіки України загалом, зміни нормативно-правового регулювання цієї галузі зумовлюють необхідність по-

дальшого розвитку організації та ведення бухгалтерського обліку розрахунків у системі пенсійного страхування. Актуальність досліджень, насамперед, пояснюється тим, що на витрати діяльності за даним видом соціального страхування припадає третина фону заробітної плати та 67-91% у структурі витрат на соціальне страхування залежно від галузей економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розрахунки підприємств різних галузей з Пенсійним фондом визначаються різноманітністю та фронтальністю проблем, пов'язаних з контролем за своєчасним надходженням страхових внесків. Теоретико-методологічні та практичні питання щодо проблем функціонування цільових фондів та підвищення їх ефективності досліджували О. Бевзенко, О. Дроздовська, О. Зайчук, В. Литвиненко, Л.В. Мельянюкова, М. Мальований О.В. Худолій Л.К. Сук та інші, проте недостатньо уваги присвячено питанням обліково-аналітичного забезпечення. При їх розгляді необхідно врахувати, що розрахунки суб'єктів підприємницької діяльності за соціальним страхуванням визначаються загальнообов'язковим характером, значним розміром витрат на соціальні заходи у їх загальній структурі, необхідністю поелементного їх виокремлення в обліку з метою здійснення дієвого контролю за такими рахунками та потребою окремого їх відображення у фінансовій звітності.

Постановка завдання. Велике значення мають правильно організований облік розрахунків підприємств, організацій, установ за єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і контроль за його нарахуванням і сплатою. Для дослідження поставленого завдання використовувались наступні загальнонаукові та специфічні методи: монографічний, системного аналізу, порівняння та узагальнення, документування, що у поєднанні з абстрактно-логічним підходом дозволяє обґрунтувати конкретні пропозиції щодо удосконалення обліку розрахунків із загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, важливо організувати аналітичний облік нарахованих та сплачених внесків за соціальним

страхуванням не за видами страхування, а окремо за видами платежів (ставками збору), оскільки за одними видами можуть виникнути переплати, тоді як за іншими – недоїмка. Крім того, вважаємо економічно невірним узагальнення у розрізі видів страхування нарахованих і сплачених страхових внесків разом з пенею чи штрафними санкціями. Перші стосуються розрахунків за єдиними внесками на обов'язковій основі, тоді як другі (пеня, штрафні санкції, адміністративні штрафи) не є основними, а підстави для виникнення, обліку і розрахунків за ними виникають за умови порушень порядку нарахування й сплати єдиного соціального внеску.

Справа в тому, що з позиції фахівців Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) помилкова сплата єдиного внеску на неналежні рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби України для зарахування коштів, вважається несвоєчасною сплатою, а тому застосування штрафних санкцій та нарахування пені є обґрунтованим, оскільки сплачені кошти після їх зарахування в цілому належать Пенсійному фонду. У той же час судова практика доводить, що такі дії є неправомірними. Тому вважаємо, що для закріплення цільового характеру внесків простого розмежування перерахованих коштів на різні рахунки для обліку платежів органів ПФУ за видами недостатньо. Для того, щоб підвищити аналітичність даних щодо здійснених платежів доцільно відновити класифікацію коду 50000000 «Цільові фонди» чинної бюджетної класифікації у розрізі видів платежів, складові якої на сьогодні вилучені [3]. Лише в такому разі застосування штрафних санкцій можна вважати обґрунтованим, до того ж відпадає потреба у відкритті та обслуговуванні більше десятка реєстраційних рахунків.

Крім того, ми вважаємо, що варто організувати аналітичний облік нарахованих та сплачених внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування окремо за ставками збору, які застосовує підприємство, а також за фінансовими санкціями. На сьогодні страхувальники застосовують різні ставки для нарахування (основна ставка залежить від класу професійного ризику від 36,76 до 49,7%; 36,3%; 33,2%,

8,41%, 34,7%), для утримання (3,6%; 6,1%; 2,6%; 2%) та інші [4]. Оскільки за одним видом платежу перед регіональним відділенням Управління ПФУ можуть виникнути переплати, тоді як за іншими – недоїмка. Крім того, побудова рахунку 65 «Розрахунки за соціальним страхуванням» передбачає лише поділ такого страхування за його видами, а не дає більшої деталізації за видами здійснених внесків, тому вважаємо доцільним при організації аналітичного обліку розрахунків за пенсійним забезпеченням до субрахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» відкривати наступні аналітичні рахунки:

- 6511 «Розрахунки за страховими внесками від фактичних витрат на оплату праці»;
- 6512 «Розрахунки за страховими внесками від загального оподаткованого доходу застрахованих осіб»;
- 6513 «Розрахунки за фінансовими санкціями»;
- 6514 «Пеня»;
- 6515 «Розрахунки за авансовими платежами»;
- 6516 «Регресні вимоги»;
- 6517 «Розрахунки за окремими видами господарських операцій»;
- 6518 «Добровільне страхування» [5].

Такий поділ дозволить підприємствам конкретизувати суму заборгованості за розрахунками з Пенсійним фондом, що важливо при проведенні звірки розрахунків. На особливу увагу заслуговує аналітичний рахунок 6518 «Добровільне страхування», який означає утримання із загального оподаткованого доходу застрахованої особи та перерахування підприємствами страхових внесків, якщо сума здійснених відрахувань фактично є меншою від мінімальних страхових внесків за заявами таких працівників. Крім того, з часом необхідність такого субрахунку з'явиться для потреб обліку коштів, які необхідно буде здійснювати за накопичувальною системою державного пенсійного страхування. Таким чином, субрахунки 5-7 призначені для обліку страхових внесків, які спрямовуватимуться до

солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, а 8-й субрахунок – для накопичувальної системи.

У питаннях удосконалення розрахунків за пенсійним забезпеченням велику увагу необхідно приділяти розвитку інформаційної взаємодії між різними установами та організаціями. Важливим є вирішення завдання перенесення навантаження на інформаційно-комутаційні системи в місцях існування постійних інформаційних потоків, одним з яких є формування та подання різного роду звітностей. Саме тому не можна недооцінювати необхідність створення та розгортання системи подання звітів в електронній формі до Пенсійного фонду України. Це має на меті зменшення часу на підготовку та здачу звітів страхувальником, запровадження електронного документообігу між Пенсійним фондом і страхувальниками, зменшення часу на обробку звітів органами Пенсійного фонду, а також зменшення кількості помилок у звітах страхувальників. Нового значення інформатизація взаємовідносин між суб'єктами пенсійного страхування та пенсійного забезпечення набуває у зв'язку із запровадженням Накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

На сьогодні органами Пенсійного фонду України приймаються звіти від страхувальників на електронних носіях, а через мережу Інтернет – лише третина від них. Це сприяє суттєвому зменшенню часу на подання звітності та їх обробку, мінімізації кількості помилок за рахунок виключення людського фактору. Звичайно, система подання пенсійної звітності в електронній формі буде розвиватися та розширюватися й надалі.

Поряд з цим удосконалення потребують також і самі форми звітів. Ми вважаємо, що бланк форми розрахунку суми страхових внесків повинен мати вигляд реєстру, в якому за методом накопичення даних з початку року будуть відображати суми нарахованих і сплачених внесків за кожним окремим їх видом. Для цього потрібно виділити наступні розділи у таблиці 1 Звіту про суми нарахованої заробітної праці (доходу, грошового забезпечення, допомоги, компенсацій) застрахованих осіб та сум нарахованого єдиного

внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до органів Пенсійного фонду України для відображення інформації про:

1. Розділ I:

- суми фактичних витрат на оплату праці та інших виплат, пов'язаних з відносинами трудового найму, а також допомоги з тимчасової непрацездатності, на які нараховуються соціальні внески;

- суми залишку несплачених внесків чи заборгованість за Пенсійним фондом на початок звітного періоду;

- розрахунок страхових внесків (нарахування та сплата у розрізі окремими видів та ставок);

- суми залишку несплачених внесків чи заборгованість за Пенсійним фондом на кінець періоду;

2. Розділ II – інформацію про розрахунки за доплатами, які здійснюють роботодавці за своїх застрахованих осіб на основі їх заяв у випадку, коли фактично нарахований оподатковуваний дохід працівників менший за мінімальну заробітну плату, а також суми доплат за добровільним страхуванням для накопичувальної системи.

Другий розділ впроваджується для відображення нарахування й сплати внесків за працівниками, які працюють неповний робочий день чи мають неповну ставку, для того, щоб вони не втрачали страхового стажу. У такому разі вони за власним бажанням можуть доручити роботодавцеві здійснювати утримання із власних доходів єдиного соціального внеску до мінімально необхідного рівня з наступним перерахуванням таких коштів до органів ПФУ.

Враховуючи вище вказані пропозиції, форма звітності щодо розрахунку суми страхових внесків за пенсійним страхуванням повинна мати наступний вигляд (табл. 1).

Таблиця 1

**Фрагмент удосконаленої таблиці 1 «Нарахування єдиного внеску» Звіту
про суми нарахованого єдиного внеску на загальнообов’язкове державне
соціальне страхування до органів Пенсійного фонду України, грн.**

І Розділ

Показники	Сума доведеного наймута інших вип-Загальна су-непрацездат та допомоги лат, пов’язаності по них з відно-них витрат на тимчасовій синами тру-оплату праці	Фактичні витрати на оплату праці, винагород за договорами ЦПХ та допомоги по тимчасовій непрацездатності за звітний період, на які нараховуються внески – 10926,00 грн. у т.ч. за ставками:				Загальний дохід з якого утримуються внески із застрахованих осіб за звітний період, на які утримуються внески – 10926,00 грн. у т.ч. за ставками:				Фінансові санкції	Пеня	Разом
		10379,70		546,30		10379,70		546,30				
		37,19% ¹	34,7%	33,2%	8,41%	3,6%	2,6%	2%				
Залишок на початок звітного періоду	7648,20	2844,37				275,34						3119,70
Нарахування – всього	10926,00	3860,21		181,37		10379,70		10,93				14432,21
в т.ч. за звітний місяць	10926,00	3860,21		181,37		10379,70		10,93				14432,21
збільшено у зв’язку із виправленням помилок												0,00
Погашення заборгованості – всього	7648,20	2844,37				275,34						3119,70
в т.ч. сплачено	7648,20	2844,37				275,34						3119,70
зменшено у зв’язку із виправленням помилок												0,00
Залишок на кінець звітного періоду	10926,00	3860,21		181,37		10379,70		10,93				14432,21

¹ наводиться основна ставка відповідно до класу професійного ризику

II Розділ

Доплата до мінімального страхового внеску							Сума страхових внесків за добровільним страхуванням накопичувальної системи	Разом за добровільним страхуванням
Кількість працівників, оподатковуваний дохід яких менше мінімального	Сума мінімальної заробітної плати працівників, зазначених у графі 1	Сума, з якої сплачено страховий внесок і яка використовується для обчислення страхових виплат для працівників, зазначених у графі 1	Сума доплати до мінімального страхового внеску	Підлягає доплаті				
				37,19%	3,6%	всього		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	2294,00	1397,00	897,00	333,59	32,29	365,89	-	365,89

В цьому документі в зручній розрахунковій формі наводиться вся інформація, передбачена таблицею 1 діючої форми Розрахунку, а також

зведення відомостей про суми доплати до мінімального страхового внеску. У І розділі графі із переліком ставок нарахувань і утримань можуть бути доповнені при потребі. Що стосується II розділу, то виникає потреба окремого сумарного відображення тих коштів, що існують лише у персоніфікованому розрізі відносно тих працівників підприємства, які виявили бажання здійснювати добровільні внески у вигляді доплат.

Додатковим також є введення підрахунку сальдо розрахунків з Пенсійним фондом не загальним підсумком, а у розрізі кожного виду платежу, що значно розширює аналітичні дані розрахунків за єдиним соціальним внеском. Для порівняння, діюча форма звіту забезпечує розмежування початкового та кінцевого сальдо лише між внесками, штрафними санкціями та пенею. Використання оновленої форми дозволить мати чітку інформацію про наявність недоїмки за одним кодом сплати внесків при одночасній переплаті за іншим. Таке впровадження має в першу чергу попереджувальну функцію платника про можливість застосування до нього штрафних санкцій у майбутньому.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, застосування на практиці вказаних пропозицій сприятиме поліпшенню обліково-інформаційному забезпеченню взаємовідносин в сфері розрахунків за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, полегшить і спростить представлення й формування звітних даних платниками про єдиний внесок на уніфікованій основі.

Список використаних джерел

1. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України від 14.01.1998р. № 16/98-ВР (зі змінами і доповненнями від 04.07.2013р. № 406-VII). – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>

2. Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI (зі змінами і доповненнями від 04.07.2013р. № 406-VII). – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

3. Про бюджетну класифікацію [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011р. № 11 (зі змінами і доповненнями від 02.09.2013р. № 786). – Режим доступу:

<http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0011201-11>

4. Мельянкova Л.В. Єдиний соціальний внесок у 2013р. / Л.В. Мельянкova // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2013. – № 9. – С. 25-32.

5. Аніщенко Г. Ю. Удосконалення розрахунків за Пенсійним страхуванням / Г. Ю. Аніщенко : зб. матеріалів XII Всеукр. наук.-практ. конф. [„Формування сучасної стратегії підприємницької діяльності”] (Умань, 28 листопада 2009р.) / гол. ред. В. М. Дякон. – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – Частина II. – С. 70-72.